Thébai remeték

Alkotó	Mariotto di Nardo-nak tulajdonítva működött Firenzében 1393-1424 között
Megnevezés	festmény
Anyag	fa
Technika	festett
Méretek	magasság: 81 cm szélesség: 82 cm
Leltári szám	55.168
Egyéb	készítés ideje: 15. század első fele Mariotto di Nardo (Firenze, 1393-1424)

Leírás

A 14. századi Itáliában megnőtt az érdeklődés az első szerzetesek: az egyiptomi, Théba környéki sivatagokba, Szíria és Palesztina zord vidékeire elvonuló remeték és aszkéták élete iránt. A 4. és a 10. század között számos olyan, többnyire görög és latin nyelvű irat keletkezett, mely e korai, magányosan vagy kis csoportokban élő szerzetesek életét örökítette meg. Az ezekből összeállított és a 14. században az olasz népnyelvre lefordított írások közkedveltté és széles körben olvasottá váltak. A téma népszerűségének következtében Közép-Itália számos városában megjelentek azok az ábrázolások, elsősorban freskók, amelyek a remeték életét elevenítették fel. Firenzében fatáblára festett változatok is készültek. Az utóbbiak közül több olyan monumentális, 15. századi darab maradt fenn épen vagy töredékesen, amely ugyanazon a kompozíción alapul.

Az esztergomi festmény egykor egy ilyen hatalmas, megközelítőleg 3 méter széles fatábla részét alkotta. Még a 19. század közepe előtt vágták ki az eredeti kép baloldalából, hogy kisebb mérete révén a műkincspiacon könnyebben értékesíthessék. Az egykori kompozíció nagyobbik, jobboldali része is fenn maradt egy brit magángyűjteményben. Az esztergomi képen számos, egymással közvetlenül össze nem függő, a remeték mindennapjait felidéző esemény látható. A jelenetek többsége nem egy adott történetet ábrázol, inkább általánosságban utal a remeték jellegzetes tevékenységeire.

A helyszín a legendáktól eltérően nem sivatag, hanem mesebeli, töredezett sziklákkal és facsoportokkal, magas aljnövényzettel szimbolizált vadon, mely a középkori olasz szemlélő számára jobban kifejezte a szövegekből ismert barátságtalan, vad környezetet. Ebbe a vázlatos tájba helyezve jelennek meg a sivatagi atyák életét bemutató, epizódszerű jelenetek; közöttük sok hangsúlyozza a szereplők egymást segítő, harmonikus együttélését. A hegyes-sziklás tájban számos épületegyüttes is megjelenik. Az épületek nem valós léptékűek, a 14. századi festészet hagyományainak megfelelően az alakokhoz viszonyítva makettszerűen hatnak. A fatáblának, amelyből az esztergomi töredék származik, nem ismerjük eredeti rendeltetését. A legelterjedtebb vélemény szerint falburkolatba illesztve díszíthetett egy nagyobb helyiséget – talán sekrestyét vagy káptalantermet – egy olyan szerzetesi közösségben, ahol különös jelentőséget tulajdonítottak az ősi remeték követendő példájának. Ilyen lehetett számos remeterend, mint a kamalduliak vagy a vallombroziánusok közössége, de újabban az az elmélet is felmerült, hogy képünk megrendelői firenzei dominikánus szerzetesek lehettek.

Készítésének idejét és mesterének személyét tekintve a kutatók véleménye nem egységes. Legtöbben úgy gondolják, hogy 1400 körül készült és talán Mariotto di Nardo műve, egyes kutatók azonban ennél is korábbinak tartják. Művészettörténeti jelentősége épp abban áll, hogy a legkorábbi olyan ismert mű részét alkotta, amelyen ez a téma a táblaképfestészetben megjelenik. (Sallay Dóra 2002)

Proveniencia
Simor János érsek gyűjteménye, vásárlás 1878-ban a római Bertinelli-gyűjteményéből, 25. sz. (Pietro Laureati), 1878-as leltár, 39. sz. (ismeretlen).

Restaurálás
1991-1992 Csúcs László

Kiállítások
• 2012 Firenze, Uffizi "Bagliori dorati - Il Gotico Internazionale a Firenze 1375 - 1440"
• 2021 Budapest, Magyar Nemzeti Múzeum, "Pálosok"- rendtörténeti kiállítás

Bibliográfia
• Malquori, Alessandra in: “Bagliori dorati. Il Gotico Internazionale a Firenze 1375-1440”. Catalogo della mostra (19 giugno – 4 novembre 2012) a cura di Antonio Natali, Enrica Neri Lusanna e Angelo Tartuferi. Giunti Editore, Firenze, 2012, 186, kat. sz. 44.
• Malquori, Alessandra: Umanesimo e Padri del deserto. in: Bagliori dorati. Il Gotico Internazionale a Firenze 1375-1440”. Catalogo della mostra (19 giugno – 4 novembre 2012) a cura di Antonio Natali, Enrica Neri Lusanna e Angelo Tartuferi. Giunti Editore, Firenze, 2012, 83-91.
• Sallay Dóra: Raffaele Bertinelli és reneszánsz képtára. Egy műgyűjtemény útja Rómától Esztergomig. Esztergom, 2009, 88, kat. sz. V, 125
• S.Chiodo: Mariotto di Nardo, voce in Dizipnari Biografoco degli Italiani, LXX, Roma 2008, p. 588
• Fulton, Christopher B.: An earthly paradise: the Medici, their collection and the foundations of modern art. Firenze, 2006., 173, 244–245, 92. kép (ismeretlen).
• Palladino, Pia: Pilgrims and Desert Fathers: Dominican Spirituality and the Holy Land. In: Laurence Kanter – Pia Palladino: Fra Angelico. Kiáll. kat. (New York, The Metropolitan Museum of Art). New Haven etc., 2005, 36–37 (Orcagna műhelye [?], 1380 körül)
• C. B. Strehlke: The Princeton "Petient St. Jerome", the Gaddi Family, and Early Fra Angelico, Record. Princeton Univertity Art Museum. 62., 2003, pp. 18-19
• Boskovits Miklós, in Masaccio e le origini del Rinascimento. Kiáll. kat. (San Giovanni Valdarno, Casa Masaccio). Szerk. Luciano Bellosi, Laura Cavazzini és Aldo Galli közreműködésével, Genf–Milano, 2002., 171 (Mariotto di Nardo)
• Malquori, Alessandra: La „Tebaide” degli Uffizi: tradizione letterarie e figurative per l’interpretazione di un tema iconografico. In I Tatti studies, 9. Firenze, 2001, 119–137, 120: 3. j.
• Sonia Chiodo, in Dal Poggetto, Paolo (szerk.): Fioritura tardogotica nelle Marche. Kiáll. kat. (Urbino, Palazzo Ducale). Milano, 1998., 116 (Mariotto di Nardo)
• Prokopp Mária, in: Cséfalvay Pál, szerk.: Keresztény Múzeum, Esztergom. Budapest, 1993. Corvina, 223–224, 87. sz. (firenzei festő)
• De Marchi, Andrea: Una fonte senese per Ghiberti e per il giovane Angelico. Artista, 4 (1992), 130–151., 148–149: 53. j. (Mariotto di Nardo, valószínűleg egy elveszett Lorenzo Monaco prototípus után)
• Mattia, Eleonora: Le Tebaidi. In Iconografia di San Benedetto nella pittura della Toscana. Immagini e aspetti culturali fino al XVI secolo. Kiáll. kat. (Firenze, Centro d’incontro della Certosa di Firenze). Firenze, 1982, 491–502., 493, 499–500 (ismeretlen, 1380 k.)
• Brigstocke, Hugh: Panels showing the ‘Death of St Ephraim’. The Burlington Magazine, CXVIII/881 (1976), 584–589., 585, 44. kép
• Callman, Ellen: Thebaid studies. Antichità viva, XIV/3 (1975), 3–22. 7–8, 13–14 (firenzei festő, kevéssel 1400 előtt)
• Christie’s, London, 1974. június 28, 50–51, 47. tétel

• Boskovits, Miklós: Toskanische Frührenaissance-Tafelbilder. 2., átdolgozott kiadás. Budapest, 1978., 4–5 (valószínűleg Mariotto di Nardo, 14. sz. vége)
• Boskovits, Miklós: Pittura Fiorentina alla vigilia del Rinascimento 1370–1440. Firenze, 1975., 391 (Mariotto di Nardo, 1385–1390 k.)
• Bellosi, Luciano: Buffalmacco e il trionfo della morte. Torino, 1974 (idézett kiadás: Milano, 2003)., 19: 15. j. (nagyon közel Mariotto di Mardo korai műveihez)
• Boskovits, Miklós: Sull’attività giovanile di Mariotto di Nardo. Antichità viva, VII/5 (1968), 3–13., 6–7 (Mariotto di Nardo, 1385 k.)
• Boskovits Miklós: Toszkán kora reneszánsz táblaképek. Budapest, 1968., 4–5 (Niccolo Gerini köre)
• Boskovits Miklós-Mojzer Miklós-Mucsi András: Az esztergomi Keresztény Múzeum képtára (Budapest, 1964. Akadémiai Kiadó), 33–34, korábbi irodalommal (talán Niccolò Gerini műhelye)
• Richard Offner, szóbeli közlés, 1955, vö. Callman 1975, 14 (Mariotto di Nardo), 4–5 (Niccolo Gerini köre)
• Gerevich Tibor (szerk.): Magyarország műemléki topográfiája. I. Esztergom. 1. Esztergom Műemlékei. Összeállította Genthon István. Budapest, 1948, 98 (sienai festő)
• Van Marle, Raimond: The Development of the Italian Schools of Painting. 18 kötet és index. The Hague, 1923–1938, Van Marle, Raimond: The Development of the Italian Schools of Painting. 18 kötet és index. The Hague, 1923–1938.
• Rényi Rezső: Az esztergomi Prímási Kép- és Metszet-tár s annak műirodalma culturtörténeti szempontból. Budapest, 1879, 17–18 (ua.)
• Maszlaghy Ferencz: Az esztergomi Herzegprímási Képtárban lévőművek jegyzéke. Esztergom, 1878 és 1891., 99. sz. (Pietro Laureati [Pietro Lorenzetti])